

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr. F. J. J. Buijendijk, Dr. K. Dijk, Dr. V. Hepp en Dr. B. Wielenga

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's-Gravenhage; N. Baas, Amsterdam; Prof. Dr. H. Bavinck, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids, Mich., N.A.; Dr. Joh. C. Breen, Amsterdam; Prof. Dr. F. W. Groshede, Amsterdam; Dr. W. G. Harrenstein, Medan; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, Tiel; Dr. B. A. Knoppers, Almelo; Dr. J. G. Kunst, Arnhem; Dr. H. W. Laman, Assen; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Prof. Dr. S. O. Los, Voorburg; Dr. P. C. Megster, Rotterdam; Dr. J. C. de Moor, Amsterdam; Prof. Dr. J. Ridderbos, Kampen; Dr. J. C. Rullmann, Utrecht; Dr. K. Schilder, Gorinchem; J. Schouten, Rotterdam; Dr. W. J. A. Schouten, Kampen; Dr. J. Thijs, Meppel; Dr. H. W. van der Vaart Smit, 's-Graveland; Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Oostkapelle; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Anna-Jacoba-Polder; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Dr. V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 (voor Amerika 3 Dollar) per jaar.
Advertentie: 25 ct. per regel. Reclames: 75 ct. per regel.

INHOUD: De Beweging der Jongeren III. — Uit de Schrift: Verbondsruin (Gen. 6: 1-14). — Kerkelijk Leven: Reformatorische schakeringen: het geval Wisse. — Uit het Pol. en Soc. Leven: De plaats van den middenstand in het maatsch. leven I. — Zending en Evangelisatie: De Predikanten en de Zending. — Literatuur en Kunst: Moderne letterkunde en christelijke opvoeding VIII. — Uit de Buitenlandse Kerk: De aansluiting wordt een feit. — Perschoon. — Vragenbus. — Stemmen uit onze Kerken. — Kerknieuws.

DE BEWEGING DER „JONGEREN“.

III.

Met de schets, die ik in het voorgaande artikel gaf betreffende den cultuurstrijd in de eeuw der reformatie, zijn we niet van onzen betoogweg afgedoofd.

Als eerste doel hebben wij ons voorgesteld een motiverende verklaring van de beweging der „jongeren“ te geven uit de geschiedenis. Wanneer het ons gelukt deze beweging in historisch verband te zien, zo te begrijpen als een verschijnsel des tijds: niet een vluchtige flits van een tijdsomstandigheid veroorzaakte beweging, die in haar verschijning tevens bevestigd een behoefte des tijds, dan zijn wij straks in staat daartoe eenvoudig en overtuigend de gevolgtrekkingen te maken, die we noodig hebben voor ons betoog, en te weerleggen de opzichte der jongeren (en het zijn er niet weinigen!), die de actie der jongeren hoofdzakelijk in verband brengen met de leeftijds-kwestie (de z.g. puberteit), of ze aanmerken als een bolsjewistisch stormpje in den kerkelijken vijver.

Daarom is het historisch voorbeeld leerrijk. Het calvinisme in zijn bloeitijd is niet slechts een religieus verschijnsel, maar ook een echte cultuurbeweging geweest.

In de middeleeuwen geboren zou het op krukken hebben gestrompeld.

Calvin gaf het sublieme voorbeeld den herleefden godsdienst in heilig rapport te brengen met de herschapen cultuur, dat is: georganiseerde natuur.

Deze enorme breedte van gezicht is in z'n „Instituten“ niet teruggekeerd voor de pantheïstisch klinkende verklaring (waaraan waarlijk niet alleen de eenvoudigen zich hebben geërgd), dat wij de natuur in vromen zin God mogen noemen. En hij heeft de levensfeer van den christen uitgebreid naar het terrein van de politiek, den arbeid, de kunst, de hygiëne. Hij begreep, en, zoover ze 'n Gods-geschenk was, aanvaardde hij, de cultuur van den tijd. Hoewel in zijn levenspraktijk een streng puritein, was hij in zijn wereldbeschouwing het tegendeel van den middeleeuwschen asceet. Het dualisme tusschen natuur en genade, cultuur en christendom der latere, ook nog in onze eeuw, zich noemende puriteinen, erkende hij niet.

Daarvoor is hij te veel waarachtig reformator geweest.

Hebt ge dit verstaan, met uw ziel, spring dan een paar eeuwen over en zie dan, met hetzelfde oog, onzen tijd.

Onzen wonderbaarlijk, verbazingwekkend veranderden tijd.

Neen, wij willen niet overdrijven, gelijk Trötsch en de cultuurbeweging van de 16e eeuw gering achten in vergelijking met onze nieuwe beschaving, de renaissance inperkend bij de middeleeuwen en den nieuwen tijd aanvangend met de Aufklärung (opheldering) der 18de eeuw. Wij zijn van oordeel, dat de ontdekking van Columbus op aarde en die van Kopernikus in den hemel, als beschavingsfactor niet onderdoen in betekenis voor alle glorieuse wetenschappelijke veroveringen en maatschappelijke veranderingen in onzen tijd, maar althans in dat opzicht is de cultuurbeweging, die in de vorige eeuw haar schitterenden gang begon, van grooter invloed: dat zij het volk tot in zijn diepere lagen en de wereld tot in haar verste cirkels bereikte, en daardoor veel radicaler de gedaante des levens veranderde.

Laat ons zien wat deze nieuwe cultuur beduidt,

wat koninkrijk zij geschapen heeft, welke schatten van weten en hebben zij heeft tevoorschijn gedoovert.

Daar zijn allereerst de natuurkundige ontdekkingen, waardoor (in voortbouw op het werk van Kopernikus en Galilei), ik zeg niet de geheimen, maar de wonderen van het heelal zijn ontsluit. Het wonder van het onmetelijk groote. Met behulp van den teleskoop in Californië heeft men het aantal sterren op vijfhonderd miljoen geraamd. De dichtst bijzijnde ster Centauri bevindt zich op een zoodanigen afstand van de aarde, dat haar licht vier en een half jaar noodig heeft ons te bereiken. Wij weten ook, dat er sterren zijn wier door God in den beginne geschapen glans eerst thans, dus na eeuwen, straalt in ons oog. Wanneer men nu rekent, dat de lichtstraal door het heelal vliegt met een snelheid van drie honderd duizend kilometer in de seconde, dan duizelt onze geest bij het sidderend gevoel van een hem omringende on-eindigheid.

Daar is ook het wonder van het onmetelijk kleine.

Dacht men vroeger het minste stofje, waarin de materie kon worden verdeeld, als een onweegbaar atoom, thans wordt de ziel ontroerd bij de ontdekking van de waarschijnlijkheid, dat dit kleinste stofje een afzonderlijke wereld is van elektrische krachten, grenzeloos klein, maar zoo hevig in hun beweging, dat zij, in lichtstralen omgezet, ons in staat stellen, met het Röntgen-toestel de dichtste lichamen te doorschouwen. Reeds vond de theorie verdediging, ook in onzen kring, o.a. bij den genialen Woltjer, dat de stof in het heelal niets is als kracht, welke theorie een nieuw licht werpt op de oude profetische taal van den Catechismus, waar de voorzienigheid Gods als een alomtegenwoordige kracht wordt beschreven.

Voeg hierbij de gedachte, dat door de grootsche ontdekking van prof. Einstein (de relativiteitstheorie) de oude opvatting aangaande de wetten der beweging en zwaartekracht fundamenteel is geschokt, dan wordt duidelijk, dat wij op weg zijn naar een andere wereldbeschouwing.

Maar ook de bestudeering van den aardkorst (geologie) heeft ons den toegang tot verborgene werelden geopend. Uit de diepere aardlagen heeft de onderzoeker geheime dingen (afdrucken, fossielen) aan het licht gebracht, waarmee de wetenschap ons wil dwingen tot de opvatting, dat de aarde veel ouder is dan wij in onzen eenvoud geloofden. En werkelijk zijn er geleerden onder ons (b.v. Dr. Bavinck in zijn Dogmatiek), die de onderstelling, dat de in Gen. 1 genoemde dagen tijdperken van eeuwen waren, niet geheel verwerpt als onzin.

Door het geschiedkundig onderzoek zijn uit denzelfden aardse shoot de half vergane schatten van de oude Babylonische en Ninivietische beschaving bloot gelegd, waardoor wij de wetenschap erlangden, dat lang vóór Mozes en Abraham een grootsche cultuur in de oude wereld schitterde. De wereld van het Oude Testament begint in de lichtstralen der gemeene gratie helderder voor ons te lichten. Het wordt hoog tijd, dat wij (ik zeg niet onzen bijbel), want deze trotseert in heilige onveranderlijkheid alle veranderingen in de wetenschap der menschen), maar onze bijbelvertaling op verschillende punten herzien.

Wend ge nu uwe oogen om u heen in uw eigen wereld, dan ziet ge wat deze scheppingskrachtige eeuw daarin heeft tot stand gebracht dan ziet ge een wereld vol van mirakelen, „wonderen der techniek“, niet slechts dienende tot speelgoed voor de naar vreugde hunkerende menschenziel, maar als instrumenten, waardoor de gedaante der maatschappij zelf is vernieuwd. De wonderen der techniek openen niet slechts den wolkenhemel voor den vliegener, maar wisschen ook voor hem de grenzen van landen en zeeën uit. Het verkeer snoert de volken, ondanks oorlog en haat, tot een Volkerbond saam. Wat heeft een simpele uitvinding als het rijwiel tot zelfs in onze ommuurde kerkelijke

wereld een invloed uitgeoefend! En, wat alle andere uitvindingen in betekenis zeer verre overtreft, de machine heeft, door de schepping der industrie, den toestand in de arbeiderswereld zoodanig gewijzigd, dat de geweldige democratische actie ontsprong, met haar sociale kwestie, die heel ons maatschappelijk, en ook politiek, leven beheerscht. De achturige arbeidsdag, het algemeen kiesrecht, het stemrecht der vrouw, dat beteekent reeds: een andere wereld.

Toen Dr. Bavinck in 1911 zijn klassieke rede hield, „Modernisme en Orthodoxie“, lagen deze maatschappelijke hervormingen nog in den dop, en toch sprak hij naar aanleiding van de opkomst der nieuwe cultuur, en daarmee gepaard gaande revolutionaire woelingen van het proletariaat: „Al deze bewegingen zijn het bewijs, dat wij in eene gansch andere wereld, dan onze voorouders, leven. Wij staan blijkbaar niet aan het einde, maar aan het begin van eene ontwikkeling; welke veroveringen er nog in wetenschap en techniek gemaakt zullen worden, en welke nieuwe toestanden tengevolge daarvan in maatschappij en staat zullen intreden, wij kunnen het niet zeggen, maar voor grootsche verwachtingen bestaat er alleszins grond. God is bezig, groote dingen in deze tijden te doen.“

En nu roerde ik nog niet aan het feit, dat in de hogere wereld van het afgetrokken denken, door de nieuwe wijsbegeerte een ommekeer heeft plaats gehad, die in betekenis iedere maatschappelijke revolutie overtreft.

Kant vergeleek zijn „ontdekking“, dat het menschelijk verstand zelf schept de begrippen ruimte en tijd, met de door ons reeds vermelde ontdekking van Kopernikus, waardoor het beeld van ons zonnestelsel in den grond werd veranderd.

Verschillende wijsgeeren na Kant hebben tot beginsel van al het leven den wil geproklameerd en daardoor het fundament gelegd voor een nieuwe wetenschap der zielkunde. Door de allerjongste denkers wordt weer plaats ingernemd aan toeval en wonder. De sterk oplevende magie, met hare voedsters theosophie en magnetisme, kregen wetenschappelijke steun.

Bedenk men voort, dat de kunst, vooral sinds de letterkundige omwenteling van '80, als een afzonderlijke cultuurbeweging haar invloed doet gelden, en zelfs, onder leiding van Dirk Coster, een soort nieuwe wereldcultuur wil scheppen, let men daarbij ook op den verbijsterenden opbloei van de sport, die over duizenden zielen heerschappij voert en, in den trant der oude Grieksche beschaving (maar minder edel), in het leven roept een eeredienst van het lichaam, dan krijgt de reeds aangehaalde uitspraak van Dr. Bavinck, „dat wij leven in eene gansch andere wereld, dan onze voorouders“, al langs zoo meer relief.

Merkwaardig is nu het verschijnsel, dat gelijk-tijg met deze in troische schoonheid opgroeiende beschaving, zich in de geschiedenis van den dag al scherper afteekent een nieuwe religieuze verheffing.

Precies als in de eeuw van renaissance en reformatie.

Zeker, men kan met hetzelfde recht getuigen van godsdienstige ontaarding en kerkelijke malaise, en het zou ons niet moeilijk vallen daarvan een droeve schets te ontwerpen, maar ons oog richt zich thans eerst naar de onmiskenbaar duidelijke godsdienstige strooming, die onder den bouwval van het oude Europeesche Christendom uit hare wateren voortstuwt.

Wij leven in den tijd der nieuwe religie.

Een deel van de door het materialisme en naturalisme vermoede menschheid vond zijn ziel terug. Dr. Bavinck wijdde aan deze op zichzelf heugelijke gebeurtenis zijn brochure „De overwinning der ziel.“

De algemeene pantheïstische geestesstrooming in onze eeuw, zich manifesterend (openbarend) in Theosophie, Christian Science, Tagore-aanbidding,